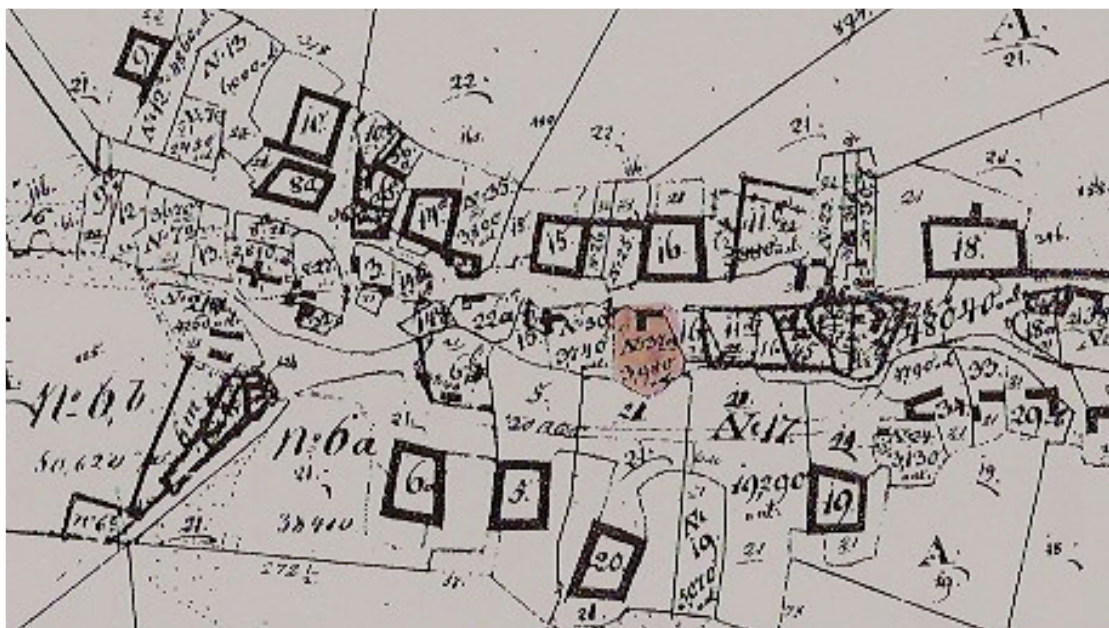

Biskop og skolelærer - modsætninger i Solrød skole i 1800-tallet

Af Bent Hartvig Petersen

Skolernes historie i Solrød landsby er for længst forbi. Den sidste hovedskole ved kirken faldt for udviklingen i 1976, men den historie, der her skal fortælles foregår på samme plads ved kirken i denne skolebygningens forgænger. Vi ved ikke nøjagtig hvornår denne bygning, som var et lille stråttækt hus ved kirken, er bygget, men sikkert allerede i midten af 1700-tallet, hvor der begynder at optræde skoleholdere i kirkebogen. Vi finder skolen på udskiftningskortet fra 1804 og finder den på samme plads i kortet i 1858:

Vi finder i 1858 skolen som matrikel no. 3 liggende på en ø midt i Store Gade. Der er tydeligt tale om et skolehus og et udhus. Læreren havde en skolelod på 3 tdr. land til at supplere indtægterne fra degnetraven. Bemærk, at der stadig er mange gårde, som endnu ikke er flyttet ud på markerne efter udskiftningen i 1804.

En forordning i 1739 bestemte at godserne skulle oprette skoler i landsbyerne, men det kneb mange steder med at få gang i skoleundervisningen, og først i 1814 kom der en egentlig skolelov for landdistrikterne, idet det nu blev sognets opgave at stå for driften af skolerne. Loven fastsatte, at der skulle ansættes lærere med en rigtig seminarieuddannelse, efterhånden som de gamle skoleholdere uddøde. Kirke og skole hang sammen, og stiftets biskop havde den øverste myndighed over skolen og førte selv tilsyn eller lod ofte provsten gøre det for sig.

I 1812 møder vi en af denne artikels hovedpersoner, den 26-årige seminarist fra Brøndbyvester seminarium *Hans Nielsen*, som af Vallø blev kaldet til lærer og kirkesanger i Solrød. Han måtte dog vente til 1816 med at overtage kirkesangen i forbindelse med, at Solrød og Jersie sogne blev skilt og hvor Solrød sogn i stedet for lagdes sammen med Havdrup sogn som et pastorat med præsten boende her.

Biskop og skolelærer - modsætninger i Solrød skole i 1800-tallet

Den gamle skolebygning – der indeholdt både beboelse og skolelokale - bliver sat i stand for det ganske store beløb af 200 Rigsdaler, da Hans Nielsen bliver ansat.

Det har åbenbart knebet gevaldigt med at få orden på skoleforholdene, og så sent som i 1821 da amtsprovst Hammond visiterer skolen, finder han forholdene langt fra tilfredsstillende og er utilfreds med "Børnenes befundne Kundskaber og Fremgang i Undervisningen". Men han roser dog lærer Nielsen og tror, at han vil være i stand til at få orden på forholdene, og at han vil få bragt de meget store forsømmelser ned. Bønderne har endnu ikke lært, at de skal slippe børnene fra arbejdet i stald og mark til den nyttige skoleundervisning.

Ved en ny provstevisitats i 1837 finder provst Mellerup, at forholdene er ganske gode, og han er meget tilfreds med lærer Niensens undervisning. Lærer Nielsen bliver gift med pigen Ane Kirstine Gjødesen og de får en datter Sofie i 1816 og en søn Niels Peter i 1821. Læreren passer sit embede og sin kirkesang uden problemer, indtil der i 1834 kommer en ny biskop i Sjællands Stift ved navn J.P.Mynster.

J.P.Mynster (1775-1854).

Dansk teolog. Underviser og lærer på Bregentved gods og senere præst i Spjellerup på Stevns. Kapellan ved Københavns Domkirke i 1811 og kongelig konfessionarius i 1828.

Han blev dr. teol. samme år.

En tro tjener og fortaler for den stive Enevælde, så han måtte tage afstand fra alle demokratiske rørelser i tiden. Sjællands biskop 1834 til han dør i embedet i 1854.

Det er denne mand, der skal blive lærer Niensens modsætning i de kommende år. Det går dog udmærket ved biskoppens første besøg i 1835, hvor han roser den nu 49-årige Nielsen, som "katekiserer særdeles godt" og fremgangen i læsning og skrivning findes tilfredsstillende. Der er ikke tegn på uoverensstemmelser ved dette besøg, men vi læser, at Nielsen samtidig søger et legat til forsørgelse af sin enke, og derfor er han måske tilpas underdanig ved dette første besøg. Vi ved ikke meget om skolebygningen, men biskoppen betegner den som "god". Det er interessant at se, at Nielsen næsten ikke anvender den såkaldte *indbyrdes undervisning*, så læreren har tydeligt ikke syntes om dette militærprægede terperi.

Biskop og skolelærer - modsætninger i Solrød skole i 1800-tallet

Men ved biskoppens næste besøg i 1843, er tonen blevet en anden. Nielsen får stadig rimelig gode udtalelser for sin undervisning, men ifølge velærværdigheden "gjør han sig meget vigtig". Den 57-årige Hans Nielsen har åbenbart tillagt sig nogen selvfølelse, og det har åbenbart knebet med kemien mellem de to.

Ved biskoppens sidste besøg i 1851 går det helt galt. Den nu 65-årige lærer "katekiserer med megen vigtighed kun mådeligt og er overalt meget sløv". Biskoppen giver rigtig dårlige karakterer for alle fag, men dog "nogenlunde" for lærerens færdigheder i gymnastikundervisning. Det kan ikke afvises, at læreren er blevet gammel, og at biskoppen kan have nogen ret i sin kritik af undervisningen. Men han har åbenbart ikke mistet den selvsikkerhed, der irriterer biskoppen, og kritikken virker meget hård. Det kan være fristende at gætte på, at den aldrende biskop er blevet mere stivnakket med årene, og at Nielsen måske har været tilhænger af de nye demokratiske bevægelser i landet, medens den nu 75-årige biskop hænger fast i Enevælden.

Man hører næsten læreren snerre for sig selv: her har man gået i 40 år og brugt sine kræfter på at undervise dumme unger i denne landsby, og så kommer en gammel storsnudet og stivsindet biskop og kritiserer det hele !

Biskoppen bemærker nu, at skolehuset er "meget indskrænket", så tidens krav til skolebygninger ser ud til at være vokset siden hans sidste besøg.

Vi kigger i folketællingen fra året før i 1850 for at se på forholdene i skolen:

Boetsted eller Stedets Navn	Samlige Personers Navne i hver Gaard, hvert Hus, hver Familie.	Alter, Ugift, Enkelt eller Huslig.	Profession, Embede, Forretning, Handværk, Næringsvei, Stilling i Familien eller hvad de leve af.	Religion	Andet
Solrød	Hans Nielsen	64 år gammel	Enkeltmand	Lærere	
	Ane Kirstine Gjødese	død			
	et plejebarn	21 år	boende		
	et tjenestefolk		indkaldt til krigstjeneste		
	et tjenestefolk		indkaldt til krigstjeneste		
	et tjenestefolk		indkaldt til krigstjeneste		

Hans Nielsen er nu blevet 64 år gammel og er blevet enkemand. Hans kone Ane Kirstine Gjødese er død året før, og ifølge kirkebogen har lærerparret dog haft en vis status i byen, idet hun betegnes som "Madam Ane Kirstine Nielsen".

Vi ser også, at Nielsen har et plejebarn, en ung pige på 21 år boende. Vi ser endvidere, at der også har været tjenestefolk i skolen, både karl og pige samt en karl, der er indkaldt til krigstjeneste. Det var jo Treårskrigens sidste år, så bønderkarle måtte stille for fædrelandet.

Det kan undre lidt, at den kun 3 tdr. land store skolelod kunne beskæftige en voksen karl, og at der var arbejde til en tjenestepige med en voksen plejedatter boende.

Biskop og skolelærere - modsætninger i Solrød skole i 1800-tallet

Efter 41 års arbejde i skolen dør lærer og kirkesanger Hans Nielsen i embedet i 1853:

1853.	d. 18 ^{de} Februar	d. 24 ^{de} Februar	Peder Lassen	Aftrykt og ind i Solrød	76	276	Kirkens vingesk. m. skole Kirkesanger
	d. 12 ^{de} April	d. 19 ^{de} April	Mads Hansen	Øjensfejlsvej	58	269	
	d. 29 ^{de} Juli	d. 29 ^{de} Juli	Hans Nielsen	Helstems og Kirkevejens	67	271	Kirkens vingesk. m. skole

Vi ser her i kirkebogen, at der blev ofret klokkeringning på den gamle lærer. Niensens efterfølgere i embedet blev respekterede lærere, og alt tyder på en god og velfungerende skole.

Det gamle skolehus, der havde ligget der siden midten af 1700-tallet, blev revet ned i 1892 og erstattet af en ny og moderne skolebygning med stald og udhus. Denne kom til at fungere som hovedskole i sognet, indtil Solrød Centralskole blev bygget i 1956.

Det hører med i historien, at der i 1902 blev bygget en ny forskole ved siden af faorsamlingshuset. Før nedrivningen i 1976 fungerede bygningen ved kirken som kommunekontor og til sidst som kontor for Teknisk Forvaltning.

Solrød hovedskole på hjørnet af Yderholmvej og Solrød Byvej. Før nedrivningen i 1976 fungerede bygningen som kommunekontor og til sidst som kontor for Teknisk Forvaltning. I dag ligger der et parkområde og en offentlig parkeringsplads foran Solrød landsbykirke.

Biskop og skolelærer - modsætninger i Solrød skole i 1800-tallet

Kildehenvisninger:

Havdrup-Solrød sognebog [1949]

J.P.Mynsters Visitatsbøger, Thune herred

Kirkebog Solrød sogn 1838-1860

Folketælling 1850 Solrød sogn

Foto og kort fra Solrød lokalhistoriske arkiv